

Nowe stanowiska zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) w centralnej Polsce

New records of *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) in central Poland

Marek MIŁKOWSKI¹, Tomasz FIGARSKI^{1,2}, Łukasz KAJTOCH^{1,3}, Jan TATUR-DYTKOWSKI⁴

¹ Stowarzyszenie Przyrodników OSTOJA; Płaczków-Piechotne 51A, 26-120 Bliżyn; e-mail: milkowski63@wp.pl

² Katedra Nauk Leśnych, Uniwersytet Łódzki, Filia w Tomaszowie Mazowieckim;
ul. Konstytucji 3 Maja 65/67, 97–200 Tomaszów Mazowiecki

³ Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt Polskiej Akademii Nauk; ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków

⁴ ul. Żonkilowa 28, 05-830 Urzut

ABSTRACT: Dozen new localities of flat bark beetle *Cucujus cinnaberinus* in central Poland were presented. Collected information indicates an increase of species population in the vicinity of Radom and in Kozienice Forest. Furthermore, the species was recorded for the first time in Biała Forest.

KEY WORDS: saproxylic beetle, protected beetle, faunistics, Mazovian Voivodeship.

Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) wymieniony jest w II załączniku unijnej Dyrektywy Siedliskowej (Dyrektywa 1992). W Polsce znajduje się pod ścisłą ochroną gatunkową (Rozporządzenie 2016), umieszczony został również na „Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce” (PAWŁOWSKI i in. 2002) w kategorii zagrożenia LC (gatunek niższego ryzyka).

C. cinnaberinus wykazywany był w Polsce z licznych stanowisk zlokalizowanych w różnych częściach kraju. Z uwagi na objęcie gatunku programem państwowego monitoringu siedlisk i gatunków Natura 2000, wzrosła intensywność badań przeprowadzanych w ramach różnorodnych inwentaryzacji i waloryzacji, a co za tym idzie powstała większa liczba opracowań i publikacji. RUTA i in. (2021) podsumowali dotychczasowy stan wiedzy o rozprzestrzenieniu zgniotka cynobrowego w Polsce. Większość stanowisk, zarówno starszych jak i nowszych, znajduje się we wschodniej części kraju. Współczesne stanowiska *C. cinnaberinus* znane są także z zachodniej Polski. Zlokalizowane są one w płatach lasu charakteryzujących się ciągłością na przestrzeni minionych 200 lat (RUTA i in. 2021).

Zgniotek cynobrowy w centralnej części kraju jest stosunkowo licznie i często spotykany jedynie

w Górach Świętokrzyskich i na Płaskowyżu Suchedniowskim (RUTA i in. 2021). Na obszarach nizinnych Polski centralnej jest gatunkiem jak dotąd spotykanym rzadziej, chociaż od kilku lat jest zauważalny wzrost jego populacji (rozpowszechnienia, którego miarą jest liczba stwierdzeń, w tym w nowych miejscach, skąd dotychczas nie był podawany). Na terenie województwa mazowieckiego znajdowany był dotychczas w Puszczy Kampinoskiej (MARCZAK 2016), w Puszczy Kozienickiej, w dolinach rzek – Pilicy i Zwolenki, w Radomiu (MIŁKOWSKI 2012, 2020), w Nowym Dworze Mazowieckim oraz w Warszawie i okolicach (CZAJA 2019; SIKORA i in. 2023; TATUR-DYTKOWSKI i GÓRSKI 2024). Najnowsze dane dotyczą Nadleśnictw: Chojnice, Grójec, Radziwiłłów oraz okolic Błonia i Izdebnia Kościelnego koło Grodziska Mazowieckiego (PLEWA i JAWORSKI 2024).

W ostatnich latach *C. cinnaberinus* obserwowano na nowych stanowiskach:

- DB79 Przysucha (51.3654, 20.6389), 27 VII 2024, 1 larwa pod korą pnia martwej, stojącej topoli balsamicznej *Populus balsamifera* L.; 10 VIII 2024, 1 larwa pod korą leżącego pnia topoli *P. balsamifera* – plantacja w dolinie niewielkiego ciek, leg. M. MIŁKOWSKI [dalej: MM];

Ryc. 1. Martwa, złamana topola szara *Populus × canescens* – siedlisko *Cucujus cinnaberinus*. Kraśnicza Wola, stary park (fot. T. FIGARSKI).

Fig. 1. Dead Grey poplar *Populus × canescens* – habitat of *Cucujus cinnaberinus*. Kraśnicza Wola, old park (photo T. FIGARSKI).

- DC77 Kraśnicza Wola (Park podworski, niezagospodarowany: Obr. ewid. Kraśnicza Wola, gm. Grodzisk Mazowiecki) (52.1192, 20.5695), 14 VIII 2024, 3 larwy (1 martwa) pod korą pnia martwej topoli szarej *Populus × canescens* (Ryc. 1), leg. T. FIGARSKI;
- DC86 Urzut, źródłisko Mrówki, 20 X 2021, 1 ex., na starej olszy czarnej *Alnus glutinosa* (L.) GAERTN.; 28 V 2024, 1 ex., na złomie osikowym *Populus tremula* L.; 19 X 2024, larwy pod korą pnia osiki *P. tremula*, leg. J. TATUR-DYTKOWSKI;
- DD91 Obszar Natura 2000 „Świetliste dąbrowy i grądy w Jabłonnej” (PLH140045), 6 III 2014, liczne larwy pod korą dębu szypułkowego *Quercus robur* L., leg. J. TATUR-DYTKOWSKI;
- EB08 Nadl. Radom, Leśn. Makowiec, oddz. 114d (51.3189, 21.0671), 15 II 2025, 2 exx., pod korą pniaka sosnowego *Pinus sylvestris* L. – skraj powierzchni zrębowej, leg. MM;
- EB09 Radom-Borki (51.3895, 21.1173), 7 IV 2022, 1 larwa pod korą wywrotu topolowego *Populus* sp. – zadrzewienie w rejonie zalewu na rzece Mlecznej, leg. MM;
- EB09 Radom, Las Kapturski (Nadl. Radom, Leśn. Janiszew, oddz. 25o) (51.4283, 21.1424), 5-6 III 2022, 3 exx., pod korą obumarłego mieszańca topól *Populus* sp. (Ryc. 2); (Nadl. Radom, Leśn. Janiszew, oddz. 25r) (51.4267, 21.1419), 6 III 2022, 1 ex., 31 XII 2022, 1 ex., pod korą martwego mieszańca topól *Populus* sp.; (Nadl. Radom, Leśn. Janiszew, oddz. 25x) (51.4267, 21.1394), 25 II 2023, 1 larwa pod korą wywrotu osikowego *P. tremula*; (51.4267, 21.1375) 27 X 2024, 1 larwa pod korą martwego, stojącego dębu *Quercus* sp., leg. MM; (Nadl. Radom, Leśn. Janiszew, oddz. 25cx) (51.4260, 21.1345), 28 IX 2024, 1 larwa pod korą martwej, stojącej sosny zwyczajnej *P. sylvestris*, leg. MM;

Ryc. 2. Martwa topola *Populus* sp. – siedlisko *Cucujus cinnaberinus*. Radom, Las Kapturski (fot. M. MIŁKOWSKI).

Fig. 2. Dead poplar *Populus* sp. – habitat of *Cucujus cinnaberinus*. Radom, Las Kapturski (photo M. MIŁKOWSKI).

- EB09 Radom-Wońniki (51.3775, 21.0920), 18 I 2025, 1 ex., 1 larwa, pod korą zamierającego mieszańca topól *Populus* sp. – przy budynku gospodarczym dworu „Pruszków”, leg. MM;
- EB19 Radom-Józefów (51.4486, 21.1601), 26 I 2025, 8 larw pod korą pnia obumarłego mieszańca topól *Populus* sp. – brzeg rzeki Mlecznej, leg. MM;
- EB29 Puszcza Kozienicka, Gzowice-Kolonia ad Jedlnia Letnisko (Lasy prywatne: Obr. ewid. Kolonia Gzowice, gm. Jedlnia Let., oddz. 01i) (51.4117, 21.3626) 18 XII 2021, 1 larwa pod korą pnia martwego mieszańca topól *Populus* sp., leg. MM;
- EB29 Puszcza Kozienicka, Rez. „Jedlnia” (Nadl. Radom, Leśn. Jedlnia, oddz. 130a) (51.4445, 21.3224), 14 I 2023, 6 larw pod korą stojącej, złamanej osiki *P. tremula*; (51.4443, 21.3216), 1 larwa pod korą martwego, stojącego wiązu szypułkowego *Ulmus laevis* PALL.; (Nadl. Radom, Leśn. Jedlnia, oddz. 123l) (51.4451, 21.3190), 14 X 2023, 1 larwa pod korą starej, powalanej sosny *P. sylvestris*, leg. MM;
- EB29 Puszcza Kozienicka, Nadl. Radom, Leśn. Jedlnia, oddz. 134g (51.4359, 21.3439), 14 XII 2024, 1 ex., pod korą samotnej, obumarłej sosny *P. sylvestris*, wspólnie z *Tenebroides mauritanicus* (LINNAEUS, 1758) (Trogossitidae) – w otoczeniu uprawa sosnowa, leg. MM;
- EC00 Jedlińsk ad Radom (51.5059, 21.1213), 30 XI 2024, 1 ex., pod korą martwego, stojącego mieszańca topól *Populus* sp., z licznymi opuszczonymi żerowiskami *Agrilus ater* (LINNAEUS, 1767) (Buprestidae); (51.5055, 21.1219) 1 larwa pod korą leżącego pnia topoli *Populus* sp. – zadrzewienie topolowe w dolinie rzeki Radomki, leg. MM;
- EC20 Puszcza Kozienicka, Nadl. Radom, Leśn. Zadobrze, oddz. 98d (51.4847, 21.3285), 20 VIII 2023, 2 larwy pod korą ściętej przez bobry topoli osiki *P. tremula*, brzeg cieką Ćwiertowa, leg. MM;
- EC20 Puszcza Kozienicka, Rez. „Załamanek” (Nadl. Kozienice, Leśn. Jaśce, oddz. 128h) (51.4928, 21.4153), 17 XI 2023, 1 ex., pod korą obumarłej jodły pospolitej *Abies alba* MILL., leg. MM;
- EC30 Puszcza Kozienicka, Nadl. Kozienice, Leśn. Januszno, oddz. 145d (51.5128, 21.4478), 8 VII 2023, 1 ex., (martwy) pod korą złomu osikowego *P. tremula*, leg. MM;
- ED03 Puszcza Biała, Nadl. Pułtusk, Leśn. Popławy, oddz. 139d (52.7002, 21.1441), 11 VII 2024, 4 larwy pod korą martwej, stojącej sosny zwyczajnej *P. sylvestris*, starodrzew sosnowy w wieku 193 lat, leg. Ł. KAJTOCH.

Prowadzone od około 20 lat obserwacje wskazują na wzrost populacji zgniotka cynobrowego w rejonie Radomia i Puszczy Kozienickiej. Z gatunku skrajnie rzadkiego, oscylującego na progu wykrywalności stał się tu gatunkiem wyraźnie częściej spotykanym. Koreponduje to z ekspansją gatunku w Europie czego dowodzą zarówno liczne publikacje jak i prognozowane zmiany zasięgu (DELLA ROCCA i MILANESI 2020) oraz dane genetyczne (SIKORA i in. 2023). Nowe dane dotyczą również Puszczy Białej, z której jak dotąd *C. cinnaberinus* nie był wykazywany i który może posiadać na jej obszarze więcej stanowisk dzięki obecności starodrzewów sosnowych, w tym kęp sosen pozostawianych na zrębach do naturalnej śmierci i rozkładu. Interesujące jest stwierdzenie gatunku w Kraśniczej Woli, w starym parku podworskim, będącym jedną z nielicznych „wysp” zieleni wysokiej w rolniczym krajobrazie północnej części gminy Grodzisk Mazowiecki. W przypadku zachowania tego stanowiska w starym, choć niewielkim parku znaczenie mogły mieć szpalery topolowe obecne wzdłuż śródpolnych dróg, które stanowią potencjalne siedlisko rozwoju gatunku, jednocześnie mogą stanowić swego rodzaju korytarze ekologiczne,

umożliwiająca trwanie rozproszonej populacji. Potwierdzają tę tezę stanowiska zgniotka cynobrowego stwierdzone w szpalerze przydrożnych drzew – topól czarnych (Izdebnio Kościelne, droga Gole-Regów), podawane przez PLEWĘ i JAWORSKIEGO (2024).

Zgniotek cynobrowy na terenie Polski zasiedla większość rodzimych, a prawdopodobnie również obcych geograficznie gatunków drzew (BUCHHOLZ 2012). Według BUCHHOLZA (2012) w regionie świętokrzyskim preferowana jest jodła i sosna, natomiast w Puszczy Białowieskiej osika, wierzba i jesion (JAWORSKI i in. 2019). Niektórzy autorzy wskazują na topole jako podstawowe rośliny żywicielskie zgniotka cynobrowego (HORÁK i in. 2010), jednak zwykle dotyczy to lasów gospodarczych, w których przeważnie brakuje zamarłych drzew innych gatunków. MARCZAK (2016) w Kampinoskim Parku Narodowym odnotował najwięcej osobników dorosłych i larw zgniotka cynobrowego na osice. Część danych zebranych przez PLEWĘ i JAWORSKIEGO (2024) również potwierdza rozwój gatunku w topolach. Zdaniem autorów można pokusić się o twierdzenie, że na obszarach nizinnych Polski centralnej najczęściej zasiedlane są różne gatunki topól, chociaż w ostatnich latach zauważa się rozszerzanie preferencji troficznych zgniotka cynobrowego o inne gatunki drzew.

Podziękowania

Serdecznie dziękujemy redaktorowi i recenzentowi za cenne uwagi i wskazówki dotyczące pracy.

PIŚMIENNICTWO

- BUCHHOLZ L. 2012. Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) (ss. 419-446) [W:] M. MAKOMASKA-JUCHIEWICZ, P. BARAN (red.) 2012. Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część II. GIOŚ, Warszawa. 519 ss.
- CZAJA M. 2019. Stwierdzenie zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) w Parku Młocińskim w Warszawie. Kulon, **24**: 67-68.
- DELLA ROCCA F, MILANESI P. 2020. Combining climate, land use change and dispersal to predict the distribution of endangered species with limited vagility. Journal of Biogeography, **47**: 1427-1438.
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 22.7.1992/15/t. 2.
- HORÁK J., VÁVROVÁ E., CHOBOT K. 2010. Habitat preferences influencing populations, distribution and conservation of the endangered saproxylic beetle *Cucujus cinnaberinus* (Coleoptera: Cucujidae) at the landscape level. European Journal of Entomology, **107**: 81-88.
- JAWORSKI T., PLEWA R., TARWACKI G., SUĆKO K., HILSZCZAŃSKI J., HORÁK J. 2019. Ecologically similar saproxylic beetles depend on diversified deadwood resources: From habitat requirements to management implications. Forest Ecology and Management, **449**: 1-9.
- MARCZAK D. 2016. Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* w Kampinoskim Parku Narodowym i uwagi do jego monitoringu. Studia i Materiały CEPL w Rogowie 18, **49A**: 142-152.
- MILKOWSKI M. 2012. Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) w Radomiu. Kulon, **17**: 139-141.
- MILKOWSKI M. 2020. Nowe stanowiska zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) w okolicach Radomia. Wiadomości Entomologiczne, **39** (1): 17-19.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002. Chrząszcze – Coleoptera. (ss. 88-110). [W:] Z. GŁOWACIŃSKI (red.): Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków. 155 ss.
- PLEWA R., JAWORSKI T. 2024. Nowe stanowiska zgniotka cynobrowego *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) w centralnej i wschodniej Polsce. Fragmenta Naturae, **57**: 69-75.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. Dziennik Ustaw z 2016, poz. 2183.
- RUTA R., BUCHHOLZ L., BIWO T., ADAMSKI M. 2021. Występowanie zgniotka cynobrowego (Coleoptera: Cucujidae) w zachodniej Polsce: czy historia lasu ma znaczenie? Wiadomości Entomologiczne, **40** (2); online 7A: 14-30.
- SIKORA K., ZAJĄC K., BIENIEK A., JAWORSKI T., KADEJ M., PLEWA R., RUTA R., SIKORA K., SMOLIS A., ECKELT A., BONACCI T., BRANDMAYR P., CIZEK L., DAVENIS S.A., FUCHS L., HEIBL C., HORÁK J., KAPLA A., KULIJER D., OLBRYCHT T., MERKL O., MILKOWSKI M., MÜLLER J., NOORDIJK J., SALUK S., THOMAS A., VREZEC A., KAJTOCH Ł. 2023. Phylogeography and distribution modelling reveal the history and future of a saproxylic beetle of European conservation concern. Journal of Biogeography, **50**: 1299-131.
- TATUR-DYTKOWSKI J., GÓRSKI P. 2024. Zgniotek cynobrowy *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) (Coleoptera: Cucujidae) w rezerwacie Las Kabacki w Warszawie. Wiadomości Entomologiczne, **43** (online 10N): 20-22.

Wpłynęło: 9 grudnia 2024
Zaakceptowano: 9 kwietnia 2025